

Somogyi Zoltán

Fölnőtt líra

Szálínger Balázs:
Köztársaság című kötetéről

Szálínger Balázs hatodik önálló kötete az *M1/M7* címet viselte, utalva a főváros előtti közös autópálya szakaszra, ahol még egyszer utoljára a gázra lehet lépni kicsit, mielőtt az ember becsapódik Budapestbe. Ebben a metaforában a nagyváros az embert korlátok közé szorító, az ifjonti lendületét lefojtó, elkerülhetetlen autoritás jelképe. A város, a polisz, az a konglomerátum, ahol a tágas, végtelennek tűnő lehetőségekkel kecsegtető, önfeledt nyargalászásokra csábító vidék véget ér, hogy helyette bekövetkezzen egy zsúfolt útvesztő, ahol mindenki óvatosan, gondterhelten araszol, egyre kétségbeesettebben keresve a kijáratot. Az új kötet, a *Köztársaság*, már ebben a poliszban játszódik, költészete a felnőtté és polgárrá válás visszafordíthatatlan, végleges befejeződésének élményéből fakad. Hiába idézi a mottó Petőfit: „Oh, hadd feledjem, hogy polgár vagyok!”, vannak dolgok, amiket egy bizonyos életkor után egy férfi már semmiképp sem tud kizavarni elméjéből.

Milyen sűrű, sokelemű szó a köztársaság, és mennyire jelentésteli fogalom! A köztársaság eszme, államforma és társadalmi berendezkedés is. Benne van a köz, vagyis amihez közünk van, de ami egyben elválasztó tér is; a közeg, amiben élünk; a közélet, ami velünk is történik; a köztár, vagyis ahol megosztjuk, és együtt raktározzuk dolgainkat; a társ, akivel párban teljesítjük, vagy bukjuk el a

próbákat; a társas, ami lehet játék és magány is; és... nyilván még számtalan egyéb asszociációt kiválthat. A lényeg talán mégis az, hogy egy olyan tág keret, ami kifejezi, hogy az ember csoportba vetett lény, s önmagában talán nem is értelmezhető.

A könyv akár alcímként is felfogható hipotextusa: *líra, dráma, epika* nem csak Szálínger Balázs sokrétű tehetségére mutat rá, hanem azt is sugallja, hogy a világban olyannyira felgyorsulva zajlanak az események, annyi minden történik, ami aztán rezonál a költőben, és folyamatosan identitása, és közös nemzeti identitásunk felülvizsgálatára készteti, hogy a művek feltartóztatatlanságát árdatként nagy számban születnek, szinte egymás után kiszakadnak az alkotóból, ami egyébként mindig jellemző következménye a válságérzeteknek.

A kötet címadó szövege a *Köztársaság* című dráma, Krisztus előtt 75-ben játszódik, Pharmacussa szigetén, és valós történelmi tényeken alapul. Azt az esetet dolgozza fel, amikor egy még csak 25 éves római szenátor, bizonyos Gaius – aki később Julius Caesar néven vonult be a történelembe – a kalózok fogságába esik. A Kr. e. I. században a Földközi-tengeren olyan mértéket öltött a kalózkodás, hogy az már Róma létét is veszélyeztette, mert kezdte teljesen lehetetlenné tenni a normális utazást és kereskedelmet. Caesar volt az, aki letörte a

kalózok hatalmát, és újra Róma fennhatósága alá vonta a birodalom voltaképpen beltengerét. Népszerűségének is ez volt első forrása.

A mű nagyjából a klasszikus dramaturgiát követi, aminek bevált elemei például a hazugságból eredő félreértés, a harc az utódlásért, vagy a titkolt szerelemből eredő tragédia, ami ártatlanok halálát okozza. A dráma legemlékezetesebb alakja Hariszteász, a kalózvezér, aki hamar meglátja a tehetséget Gaius-ban, és szeretné, ha nála maradna, feleségül venné a lányát, és később az utóda lenne. Beszélgetéseik során ellentétpáriként jelenik meg Róma, és a kalózok állama. Róma hazug, álszent, képmutató, bukásra ítélt rendszerként szerepel, ami üldözi és kárhoztatja a kalózokat, holott ők szállítják neki a rabszolgákat, akik a gazdasága alapját képezik. Rothadásának fő oka: a pozíciókat meg lehet venni, így minden státuszt arra alkalmatlanok töltenek be. Ellenben a kalózok „köztársaságának” lényege az, hogy mindenki azt a feladatot látja el, amire a legalkalmasabb, így minden kiszámítható, nyílt, biztonságos. Gaius, talán zsarnoki vénája első megnyilvánulásaként, úgy fordítja le magának ezt a filozófiát, hogy ha mindenkinek azt kéne csinálni, amiben a legjobb, akkor annak, aki mindenben a legjobb – vagyis neki – kellene csinálni mindent. A szenátus végül kiváltja őt, és Gaius a túsul ejtését, mint sértést, kíméletlenül, ám kegyesen, meg is torolja. Kegyesen, hisz a kalózokat nem kárhoztatja hosszas szenvedéssel járó kereszthalálra, hanem saját kezűleg sorban szíven szúrja őket. Egykorú források szerint ez egyébként valóban így történt. Aztán Róma felé vette az irányt... és innentől már ismerjük a történetet.

Az eseményeknek háttérrel nyújtó világ velejéig korrupt, a megvesztegetések, csalások, zsarolások, fenyegetések, orvgyilkosságok, gátlástalan pénzügyi manipulációk világa, amiket azonban Szálinger Balázs nem dermesztően és gusztustalanul, hanem meglehetősen élvezetesen rajzol meg. A dráma ettől szórakoztató olvasmányává válik, aminek nyelvezete is kifejezetten jóízű.

A kötet epikai része a *Háború* címet viselő elbeszélő költemény. Szálinger Balázs pályája elejétől fogva vonzódik a verses epikához, és meglehetősen profin is műveli. A *Háború* sodró lendületű, imponálóan erőteljes, megrázóan

őszinte hangvételű mű, a kötet talán legerősebb szövege, de mindenképpen aranytartaléka. Utópia, és ennyiben a szerző *A sík* című eposzának rokona, de ahhoz képest a nyelvezet és a verselés is sokat tisztult, világosodott, amitől könnyen befogadható, és olvasmányos a költemény.

A történet a II. világháború alatt játszódik Budafokon, és egy szerelem végét mutatja be. Remek, ahogy a közéleti és a személyes költészet, illetve a fikció és a valós magánélet elemei keverednek benne. Az a fajta, szemérmességtől mentes könnyedség és elegancia, ahogy Szálinger Balázs a személyességet beleviszi nem csak a *Háború*-ba, hanem a versekbe is, az egész kötetet nem csak igazolja, hanem megnemesíti, és szerethetővé teszi, sőt, úgy vélem, ennek köszönhetően mutatja az ő költészete a Minőség jeleit.

A versek két részre bontva kerültek a kötetbe. Az első csoportjuk az inkább közéleti verseket tartalmazza, a második csoportjuk a magánéleti témájú műveket. A közéleti költészet reneszánszát éli, vagy csak a róla való beszéd és gondolkodás lett újra divat, és az iránta feltámadó egyre növekvő érdeklődés oka nem más, mint a mindenkin eluralkodó válságérzet? A közéletiség Szálinger Balásznál jóval többet jelent, mint egyszerű politikusság. Költeményeiben szociális érzékenységről, és a nehéz sorsú, leszakadó régiókban élő, vagy alsóosztálybeli emberekkel való együttérzésről is tanúbizonyságot tesz. (*Salgótarján; Sok kis reszkető egzisztencia*) A magyar történelem és politika toposzait járja körül: elbukott forradalmak és szabadságharcok, nagy nemzeti mítoszok, legendák és hősök, illetve a nyugati orientáció kérdéskörét. (*Verecke; Honfoglalók kiskátéja; Bécs*) Ő, aki Pesten vidéki, vidéken urbánus, Erdélyben anyaországi, itthon pedig világlátott transzszilvánistának számít, vagyis mindenhol kicsit kívülálló, de egyszersmind bennfentes is – ami nagyszerű lehetőségekkel kecsegtető költői alaphelyzet, amit Szálinger Balázs ki is használ – arra törekszik, hogy ne csak pusztán látéletet állítson fel a jelenről, hanem példaképeket, kiutakat is mutasson. (*A dánság; Nap*) Mindezt gyakran finom, olykor alig érezhető iróniával teszi, a legváltozatosabb költészeti eszközökkel, nyelvhasználati módokkal, és versformákban.

Nagy kérdés persze, hogy léteznek-e egyáltalán

még mindenki számára elfogadható példaképek és felmutatható tettek. Szálinger Balázs nem sokat töpreng azon, hogy mi a közös nemzeti minimum, hanem felmutatja azokat az értékeket, amiket annak vél, és ezzel igyekszik az irodalom által megteremteni a nemzeti minimumot. (*Bibó István*) Egyszerűen csak szembenéz azzal, hogy menthetetlenül felnőtt ember lett, és befutott költő, akinek egyúttal apának, polgárnak, dolgozó embernek is kell lennie; és aki már apa, az hivatalból többet aggódik, és fontosabbá válik neki az ország jövője. Kénytelen komolyabban venni az életet, mert az élet is komolyabbá válik körülötte, és a tétek egyre nőnek.

A versek másik csokra a családi és szerelmi kihívásokat mutatja be árnyaltan, nyíltsisakkal. Néha kissé melankolikusabban, máskor önmarcangolóan. Itt szerepelnek a költemények elhagyott, kihagyott, elszalasztott, megunt kedveseknek/szerelmekről. (*Jelena, én zöld szemeim fele; Vörös*) A végkicsengés mintha az lenne, hogy sem egyedül, sem sokaságban nem lehet igazán boldog az ember, csak párban, ám a megfelelő pár megtelelése olykor teljesíthetetlenül nehéz feladványnak tűnik. Ebben a részben olvashatók a kötet legfelvillanyozóbb, leghatásosabb, legemlékezetesebb versei, a *Szerelmes emberek; A halálra ítélt szerelmet; a Teljesítmény-monológ; és az Apa-monológ*. Ezekben a művekben a költő besározódott meztelenségében is büszkén, vagy legalábbis nem szégyenkezve, csak szomorúan, de továbbra is reménytelen mutatja meg magát. Úgy tűnik, Szálinger Balázs irigyelni

valóan nyertes. Talán mert megtanulta, vagyis kitalaszta, hogyan kell nyerni. Tehette; fiatalsága dacára tapasztalatokban és fordulatokban gazdag, változatos és eseménydús életút áll már mögötte. Valószínűleg ennek is köszönhető, és ezt bizonyítja, az a számtalan kitüntetés és díj, amit megkapott az elmúlt években.

Annak ellenére, hogy a kötet végén a III. világháború elég pesszimista fejleménynek tűnhet, vagy éppen azért, a művek jól jellemzik korunkat, és bennünket, akik benne élünk. Meggyőződésem, hogy évtizedek múlva a XXI. század eleji magyar irodalom, ha nem is kiemelkedő, de jellegzetes darabjának fogják ítélni.

Szálinger Balázs azt verseli meg, ami mindnyájunkat foglalkoztat. A felnőtt életben magától értetődően és maguktól következő dolgokat. Azt, hogy nem mindegy, hogy a fiunk hátrakönyököl a pályán, vagy felkönyököl a tájban. Mint ahogy az se mindegy, hogy az olvasó felkönyököl-e a könyvből, vagy rákönyököl a múltra. Annyi tűnik csak most biztosnak, hogy az író már nem könyököl, hanem feltérdelt. Szálinger Balázs lassan talpra áll, és beváltja a hozzá fűzött reményeket. Talán türelmetlen vagyok, de mégis már azt várom, amikor majd térdre rogy. Remélem arra is képes lesz, szurkolok neki, mert ha igen, akkor nemzedéke egyik nagy költője lehet.

(*Magvető Kiadó, 2012*)